

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης
σε συνεργασία με το
ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών
με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»

ΠΡΩΙΜΗ ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗΣ ΑΥΤΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΣΜΑΤΟΣ

EARLY DETECTION OF AUTISM SPECTRUM DISORDER

της
Μπακάλογλου Σοφίας

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται
Στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του
Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
Του Τ.Ε.Φ. – Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο
Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών
Με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της
Ένταξης»

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

1^{ος} Επιβλέπων: Καραμπατζάκη Ζωή, Συνεργαζόμενη Ερευνήτρια ΕΚΕΦΕ

ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ

2^{ος} Επιβλέπων: Αλευριάδου Αναστασία, Καθηγήτρια ΑΠΘ

3^{ος} Επιβλέπων: Συριοπούλου Χριστίνα, Αν. Καθηγήτρια Παν. Μακεδονίας

Κομοτηνή

2021

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία ασχολήθηκε με την βιβλιογραφική παρουσίαση της Διαταραχής του Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ) και της πρώιμης ανίχνευσης των συμπτωμάτων της, σε παιδιά ηλικίας κάτω των τριών ετών, που υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις διάγνωσης της ΔΑΦ. Η αυτιστική διαταραχή είναι μια ιδιαίτερος αινιγματική διαταραχή και η ετερογένεια της, την καθιστά ακόμα πιο συναρπαστική, προκαλώντας το επιστημονικό και κοινωνικό ενδιαφέρον επί σειρά πολλών δεκαετιών. Η ποικιλομορφία της κλινικής εικόνας από άτομο σε άτομο σε διαφορετικές αναπτυξιακές περιόδους, τα αίτια της διαταραχής, η φύση και η σοβαρότητα των γνωστικών αποκλίσεων, η διάγνωση και αντιμετώπιση της, αποτελούν ξεχωριστές προκλήσεις, τόσο για την κοινωνία, τους γονείς και τους ειδικούς αλλά και για το σύστημα υγείας και εκπαίδευσης. Μέσα από την παρούσα μελέτη προκύπτει ότι, η έγκαιρη και έγκυρη αξιολόγηση των συμπτωμάτων του παιδιού, η κατάλληλη υποστήριξη της οικογένειας, η συνεχόμενη επιμόρφωση των ειδικών, η εκπαίδευση και η εφαρμογή διαφορετικών προσεγγίσεων ανάλογα με τις ανάγκες του κάθε ατόμου σε διαφορετικές φάσεις της ζωής του, διασφαλίζουν μια ολοκληρωμένη αντιμετώπιση της διαταραχής και προσφέρουν καλύτερη ποιότητα ζωής των ατόμων με ΔΑΦ, ανταποκρινόμενη στις διαρκώς μεταβαλλόμενες ανάγκες τους.

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας γίνεται η παρουσίαση του θέματος της εργασίας, αναφέρεται ο σκοπός της έρευνας και τα ερευνητικά ερωτήματα, καθώς επίσης παρουσιάζεται, η μεθοδολογία της βιβλιογραφικής ανασκόπησης.

Το δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας είναι η εισαγωγική ανασκόπηση της ΔΑΦ. Παρουσιάζεται η ιστορική αναδρομή της διαταραχής, η φύση και τα αίτια της, τα συμπτώματα, τα συνοδά και υποκείμενα ελλείμματα, καθώς και τα επιδημιολογικά στοιχεία της ΔΑΦ.

Το τρίτο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στην πρώιμη ανίχνευση της ΔΑΦ. Επισημαίνεται ο ρόλος των γονέων και των ειδικών που ασχολούνται με την διάγνωση της διαταραχής, αναφέρονται τα πρώιμα συμπτώματα των μικρών παιδιών, αναδεικνύεται η σημασία της πρώιμης αξιολόγησης και οι προβληματισμοί που προκύπτουν. Τέλος, περιγράφεται η διαγνωστική διαδικασία, τα κριτήρια και τα

διαγνωστικά εργαλεία, πολύτιμα μέσα για την αξιολόγηση των παιδιών στο φάσμα του αυτισμού.

Λέξεις - κλειδιά: Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος, αυτισμός, πρόιμη αντίληψη, διάγνωση, αξιολόγηση, διαγνωστικά εργαλεία

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αντωνίου, Α.& Δαλιανά, Ν. (2016). *Αιτιολογικοί παράγοντες των διαταραχών αυτιστικού φάσματος (ΔΑΦ)*. Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 137-151. DOI: <http://dx.doi.org/10.12681/edusc.836>
- Alexandri, M., Papailiou, Ch., & Nikolaou, E. (2017). Teachers' social representations of inclusion of children with autism spectrum disorder (ASD) in regular class. *Open Journal for Educational Research*, 1(2), 45–56.
- American Psychiatric Association. (1994). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (4th ed.). Washington, DC: Author.
- American Psychiatric Association. (2013). “*Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition (DSM-5)*”, Washington, DC.
- American Psychiatric Association. *DSM History*. Ανακτήθηκε στις 5 Ιουνίου 2021 από <https://psychiatry.org/psychiatrists/practice/dsm/history-of-the-dsm>
- Βάρβογλη, Λ. (2006). *Η Διάγνωση Του Αυτισμού. Πρακτικός οδηγός*. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Bailey, A., Phillips, W., & Rutter, M. (1996) Autism: towards an integration of clinical, genetic, neuropsychological, and neurobiological perspectives. *J Child Psychol Psychiatry*. 37(1):89-126.
- Baio, J., Wiggins, L., Christensen D.L., Maenner, M.J., Daniels, J., Warren, Z., et al. (2018). Prevalence of autism spectrum disorder among children aged 8 Years - Autism and developmental disabilities monitoring network, 11 Sites, United States. *MMWR Surveill. Summ.*, 67(6):1-23. DOI: [10.15585/mmwr.ss6706a1](https://doi.org/10.15585/mmwr.ss6706a1)
- Baird, G., Cass, H., Slonims, V. (2003). Early diagnosis of autism. *Br Med J*, 327:488-493.
- Balasundaram, P., & Avulakunta, I.D. (2020). Bayley Scales Of Infant and Toddler Development. Ανακτήθηκε στις 8 Αυγούστου 2021 από <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK567715/>
- Baron- Cohen, S., Wheelwright, S., Skinner, R., Martin, J., Clubley, E. (2001) The Autism Spectrum Quotient (AQ): Evidence from Asperger syndrome\high-

- functioning autism, males and females, scientists and mathematicians. *Journal of Autism and mental Disorders*, 31(1): 5-17. DOI: [10.1023/a:1005653411471](https://doi.org/10.1023/a:1005653411471)
- Bauman, N., & Kemper, T. (2005). *The Neurobiology of Autism*. (2th ed.). Baltimore and London: THE JOHNS HOPKINS UNIVERSITY PRESS.
- Bayley, N. (2006). Bayley Scales of Infant and Toddler Development– Third Edition. San Antonio, TX: Harcourt Assessment. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 25(2):180-198. DOI: [10.1177/0734282906297199](https://doi.org/10.1177/0734282906297199)
- Bettelheim, B. (1972). *The empty fortress: Infantile autism and the birth of the self*. Free Press, New York.
- Bildt, A., Sytema, S., Zander, E., Bölte, S., Sturm, H., Yirmiya, N., et al. (2015). Autism Diagnostic Interview-Revised (ADI-R) Algorithms for Toddlers and Young Preschoolers: Application in a Non-US Sample of 1,104 Children. *J Autism Dev Disord*, 45:2076–2091. DOI: [10.1007/s10803-015-2372-2](https://doi.org/10.1007/s10803-015-2372-2)
- Bolton P., Carcan-Rathweell, I., Hutton, J., Goode, S., Howlin, P., & Rutter, M. (2011). Epilepsy in autism Features and correlates. *British Journal of Psychiatry*, 198(4):289-94. DOI: [10.1192/bjp.bp.109.076877](https://doi.org/10.1192/bjp.bp.109.076877)
- Bolton, P., Macdonald, H., Pickles, A., Rios, P., Goode, S., Crowson, M., Bailey, A. & Rutter, M. (1994). A case-control family history study of autism. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35: 877-900.
- Bowler, D.M. (2001). Autism: Specific cognitive deficit or emergent endpoint of multiple interacting systems? In: Burack, J.A., Charman, T., Yirmiya, N., Zelazo, P.R. (eds) *The development of autism: Perspectives from theory and research*. Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, New Jersey, 219–236.
- Bryson, S.E., & Zwaigenbaum, L. (2014). Autism Observation Scale for Infants. Comprehensive Guide to Autism, New York. DOI: [10.1007/978-1-4614-4788-7_12](https://doi.org/10.1007/978-1-4614-4788-7_12)
- Γελά, Α. (2002). *Αυτισμός και Διάχυτες Αναπτυξιακές Διαταραχές. Αξιολόγηση – Διάγνωση-Αντιμετώπιση*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Γαλάνης, Π. & Σπάρος, Λ. (2010). *Εγχειρίδιο επιδημιολογίας*. Εκδόσεις ΒΗΤΑ, Αθήνα, 2010

- Γκόλτσιου, Κ. Αυτισμός - Η σημασία της έγκαιρης διάγνωσης και της πρώιμης παρέμβασης. Ανακτήθηκε στις 18 Ιουλίου 2021 από https://www.letto.gr/page.aspx?p_id=1422
- Chojnicka, I., & Pisula, E. (2017). Adaptation and Validation of the ADOS-2, Polish Version. *Front Psychol*, 7;8:1916. DOI: [10.3389/fpsyg.2017.01916](https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01916)
- Dawson, G. (2008). Early behavioral intervention, brain plasticity, and the prevention of autism spectrum disorder. *Dev Psychopathol*, 20:775–803.
DOI: [10.1017/S0954579408000370](https://doi.org/10.1017/S0954579408000370)
- Di Lavore, P.C., Lord, C., Rutter, M. (1995). The pre-linguistic autism diagnostic observation schedule. *J Autism Dev Disord*, 25(4):355-79.
DOI: [10.1007/BF02179373](https://doi.org/10.1007/BF02179373)
- Elder, J.H., Kreider, C.M., Brasher, S.N., & Ansell, M. (2017). Clinical impact of early diagnosis of autism on the prognosis and parent–child relationships. *Psychology Research and Behavior Management*, 10:283-292.
DOI: [10.2147/PRBM.S117499](https://doi.org/10.2147/PRBM.S117499)
- Φρανσίς, Κ. (2007). *Διάχυτες Αναπτυξιακές Διαταραχές ή Διαταραχές του Αυτιστικού Φάσματος*. Διανηπρικός Οδηγός Εξειδίκευσης (ΕΠΕΑΕΚ). Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.
- Frith, U. & Happe, F. (1999). Theory of mind and self-consciousness: what is it like to be autistic?, *Blackwell Publishers*, 14: 1-22.
- Groen, W. et al. (2010). Amygdala and Hippocampus Enlargement During Adolescence in Autism. *JAACAP*, 49(6):552-60.
DOI: [10.1016/j.jaac.2009.12.023](https://doi.org/10.1016/j.jaac.2009.12.023)
- Ηνωμένα Έθνη (2006). Σύμβαση για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, Νέα Υόρκη, Ηνωμένα Έθνη. Η ηλεκτρονική πηγή είναι διαθέσιμη στον ιστότοπο: https://www.un.org/disabilities/documents/convention/crpd_greek.doc
- Halladay, A.K., Bishop, S., Constantino, J.N., Daniels, A.M., Koenig, K., Palmer, K., et al. (2015) Sex and gender differences in autism spectrum disorder: Summarizing evidence gaps and identifying emerging areas of priority. *Molecular Autism*, 6:36.
- Happe, F. (2003). *Αυτισμός - Σύγχρονη Ψυχολογική Θεώρηση*. (2η έκδ.). (Στασινός Δ., Μτφ.). Αθήνα: GUTENBERG.

- Hermelin, B., & O' Connor. (1967). Perceptual and motor discrimination in psychotic and normal children. *JGenetPsychol*, 110:117–125
DOI: [10.1080/00221325.1967.10533723](https://doi.org/10.1080/00221325.1967.10533723)
- Healthy hearing. Ανακτήθηκε στις 10 Ιουλίου 2021 από <https://www.healthyhearing.com>
- Hoekstra, R.A., Happe, F., Baron-Cohen, S., Ronald, A. (2009). Association between extreme autism traits and intellectual disability: insights from a general population twin study. *Br J Psychiatry*, 195(6):531-6.
DOI: [10.1192/bjp.bp.108.060889](https://doi.org/10.1192/bjp.bp.108.060889)
- Hurwitz, S., & Yirmiya, N. (2014). Autism Diagnostic Observation Schedule (ADOS) and Its Uses in Research and Practice. In: Comprehensive Guide to Autism
DOI: [10.1007/978-1-4614-4788-7_16](https://doi.org/10.1007/978-1-4614-4788-7_16)
- Hymanm S. L. & Towbin, K. (2007). *Autism spectrum disorders*. Baltimore: Brookes.
Karren, B.C. (2016). A Test Review: Gilliam, J. E. (2014). Gilliam Autism Rating Scale-Third Edition (GARS-3). *Journal of Psychoeducational Assessment* 35(3) DOI: [10.1177/0734282916635465](https://doi.org/10.1177/0734282916635465)
- Κάκουρος, Ε. & Μανιαδάκη, Κ. (2006). *Ψυχοπαθολογία παιδιών και εφήβων. Αναπτυξιακή προσέγγιση*. (5η έκδ.). Αθήνα: ΤΥΠΩΘΗΤΩ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΑΡΔΑΝΟΣ.
- Καλύβα Ε. *Αυτισμός: Εκπαιδευτικές και Θεραπευτικές Προσεγγίσεις*. Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2005.
- Κωτσόπουλος, Σ. (2007). Η Νευροβιολογία του Αυτισμού. *ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ*, 18(3), 225-238 (Αναθεώρηση 15/01/2011)
- Λαζαράτου-Λεβειδιώτη, Ε. (2003). Αυτισμός: Στόχος, η κατάκτηση της επικοινωνίας. *Ιατρικός Κόσμος*, στο τεύχος Μαρτίου – Απριλίου 2003
- Leitner, Y. (2014) The co-occurrence of autism and attention deficit hyperactivity disorder in children – what do we know?. *Frontiers in Human Neuroscience*, 29(8):268. DOI: [10.3389/fnhum.2014.00268](https://doi.org/10.3389/fnhum.2014.00268)
- Lemcke, S., Juul, S., Parner, E.T., Lauritsen, M.B., & Thorsen, P. (2013). Early Signs of Autism in Toddlers: A Follow-Up Study in the Danish National Birth

- Cohort. *J Autism Dev Disord*, 43(10):2366-75. DOI: [10.1007/s10803-013-1785-z](https://doi.org/10.1007/s10803-013-1785-z)
- Matson, J.L., Matheis, M., Burns, C.O., Esposito, G., Venuti, P., Pisula, E., et al. (2017). Examining Cross-Cultural Differences in Autism Spectrum Disorder: A Multinational Comparison from Greece, Italy, Japan, Poland, and the United States. *Eur. Psychiatry*, 42: 70–76.
- Marvin, A. R., Marvin, D. J., Lipkin P. H., & Law, J. K. (2017). Analysis of Social Communication Questionnaire (SCQ) Screening for Children Less Than Age 4, *Curr Dev Disord Rep*, 4(4):137-144. DOI:[10.1007/s40474-017-0122-1](https://doi.org/10.1007/s40474-017-0122-1)
- MayInsitute (2010), Developmental Disabilities. Ανακτήθηκε στις 12 Μαΐου 2021 από https://www.mayinstitute.org/pdfs/developmental_disabilities_fact_sheet.pdf
- Mesibov, G. B., Schopler, E., Schaffer, B., & Michal N. (1989). Use of the Childhood Autism Rating Scale with Autistic Adolescents and Adults. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. 1989 Jul; 28(4):538-41. DOI: [10.1097/00004583-198907000-00012](https://doi.org/10.1097/00004583-198907000-00012)
- Montgomery, J.M., Newton, B., Smith, C. (2008). Test Review: GARS-2: Gilliam Autism Rating Scale-Second Edition. *Journal of Psychoeducational Assessment* 26(4). DOI: [10.1177/0734282908317116](https://doi.org/10.1177/0734282908317116)
- Νότας, Σ. Γενική εισαγωγή, Ορισμός- Διάγνωση- Αξιολόγηση- Θεραπευτικές προσεγγίσεις. Ανακτήθηκε στις 1 Ιουλίου 2021 από <https://www.autismhellas.gr/fasma/docs/1.htm>
- National University Hospital (2004). Ανακτήθηκε στις 30 Μαΐου 2021 από <https://www.nuh.com.sg/Pages/Home.aspx>
- Noens, I., & Nygren, G. (2012). Comparisons Between the DISCO and the ADI-R and the ADOS. *International Meeting for Autism Research*. Ανακτήθηκε στις 8 Αυγούστου 2021 από https://www.researchgate.net/publication/268129113_Comparisons_Between_the_DISCO_and_the_ADI-R_and_the_ADOS
- Official Site of “PEARSON”- Psychology, Health and Education Assessments and Interventions. Ανακτήθηκε στις 15 Ιουνίου 2021 από <https://www.pearsonclinical.co.uk/Psychology/ChildMentalHealth/ChildAutisticSpectrumDisorders/GilliamAutismRatingScale->

[SecondEdition\(GARS- 2\)/GilliamAutismRatingScaleSecondEdition\(GARS-2\).aspx](#)

Official Site of M-CHAT: Ανακτήθηκε στις 2 Ιουνίου 2021 από https://mchatscreen.com/wp-content/uploads/2015/05/M-CHAT_Greek2.pdf

Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (2011) Παγκόσμια Έκθεση για την Αναπηρία, Γενεύη, Ελβετία, ΠΟΥ

Παπαγεωργίου, Β. (2005). *Ψυχιατρική παιδιών και εφήβων*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

Papanikolaou, K., Paliokosta, E., Houliaras, G., Vgenopoulou, S., Giouroukou, E., Pehlivanidis, A., et al. (2009). Using the autism diagnostic interview-revised and the autism diagnostic observation schedule-generic for the diagnosis of autism spectrum disorders in a Greek sample with a wide range of intellectual abilities. *J. Autism Dev. Disord.* 39, 414–420. DOI: [10.1007/s10803-008-0639-6](https://doi.org/10.1007/s10803-008-0639-6)

Parmeggiani, A., Corinaldesi, A., Posar, A. (2019). Early features of autism spectrum disorder: a cross-sectional study. *The Italian journal of pediatrics*, 45(1). DOI: [10.1186/s13052-019-0733-8](https://doi.org/10.1186/s13052-019-0733-8)

Pickles, A., Starr, E., Kazak, S., Bolton, P., Papanikolaou, K., Bailey, A., Goodman, R., & Rutter, M. (2000). Variable expression of the autism broader phenotype: Findings from extended pedigrees. *J Child Psychol Psychiatr*, 41:491-502.

Randall M., Egberts, K.J., Samtani, A., Scholten, R.J., Hooft, L., Livingstone, N., et al. (2018). Diagnostic tests for autism spectrum disorder (ASD) in preschool children. *Cochrane Database Syst Rev*. DOI: [10.1002/14651858.CD009044.pub2](https://doi.org/10.1002/14651858.CD009044.pub2)

Reza Gorji, R., Hassanzadeh, S., Ghasemzadeh, S., & Lavasani, M.G. (2020). Sensitivity and Specificity Gilliam Autism Rating Scale (GARS) in Diagnosis Autism Spectrum Disorders: systematic review. *The Neuroscience Journal of Shefaye Khatam* 8(4):80-89 DOI: [10.29252/shefa.8.4.80](https://doi.org/10.29252/shefa.8.4.80)

Robins, D. “M-CHAT™ - Autism Screening”, Ανακτήθηκε στις 18 Ιουλίου 2021 από <https://mchatscreen.com>

Rosenhall, U., Nordin, V., Sandström, M., Ahlsén, G., Gillberg, C. (1999). Autism and hearing loss. *Autism Dev Disord*, 29(5):349-57. DOI: [10.1023/a:1023022709710](https://doi.org/10.1023/a:1023022709710)

- Rutter, M., Bailey, A., & Lord, C. (2003). *“The Social Communication Questionnaire”*, Western Psychological Services, Los Angeles.
- Rutter, M., & Bartak, L. (1971). Causes of infantile autism: Some considerations from recent research. *J Autism Child Schizophr*, 1(1):20–32.
DOI: [10.1007/BF01537740](https://doi.org/10.1007/BF01537740)
- Σερετόπουλος, Σ., Λάμνισος, Δ., Γιαννακού, Κ. (2020). Η επιδημιολογία των διαταραχών του φάσματος του αυτισμού. *APXEIA EΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ*, 37(2):169-180
- Σύμβαση του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία και Προαιρετικό Πρωτόκολλο. Ανακτήθηκε στις 5 Ιουλίου 2021 από https://www.un.org/disabilities/documents/convention/crpd_greek.doc
- Συριοπούλου, Δελλή, Χ., & Κάσσιμος, Δ. (2013). *Επικοινωνία και Εκπαίδευση Ατόμων με Διάχυτες Αναπτυξιακές Διαταραχές/ Αυτισμό*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας
- Samadi, S.A., & Mcconkey, R. (2013). The utility of the Gilliam autism rating scale for identifying Iranian children with autism. *Disability and Rehabilitation* 36(6):452-6. DOI: [10.3109/09638288.2013.797514](https://doi.org/10.3109/09638288.2013.797514)
- Sarwar, S.M., Razzak, K.S., Bushra, A., Hossain, M.N., Rahman, M., Tarafder, S., et al. (2021). Evaluation of Autism Diagnostic Tools among Young Children: A Systematic Review. *Global Journal of Medical Research*, 21(1):41-46.
- Schopler, E., Mary E., Van Bourgondien, PhD, Glenna Janette Wellman, G.J., PhD, Steven, R., Love, PhD (2009) *Childhood Autism Rating Scale, Second Edition (CARS - 2)*.
- Schopler, E., Reichler, R.J., DeVellis, R., Daly, K. (1980) Toward objective classification of childhood autism: Childhood autism rating scale (CARS). *Journal of Autism and Developmental Disabilities*, 10(1):91-103.
DOI: [10.1007/BF02408436](https://doi.org/10.1007/BF02408436)
- Schopler, E., Van Bourgondien, M.E., Wellman, G.J., Love, S.R. (2010) *“Childhood Autism Rating Scale – 2nd Edition”*, Western Psychological Services, Los Angeles.
- Shen, M.D., Li, D.D., Keown, C.L., Lee, A., Johnson, R.T., Angkustsiri, K., et al. (2016). Functional Connectivity of the Amygdala Is Disrupted in Preschool-

- Aged Children With Autism Spectrum Disorder. *JAACAP*, 55(9):817-24.
DOI: [10.1016/j.jaac.2016.05.020](https://doi.org/10.1016/j.jaac.2016.05.020)
- Τσιάλλα, Α. (2014). *Παιδικός Αυτισμός και Επικοινωνία των αυτιστικών παιδιών μέσω παιχνιδιού*. Αθήνα: ΟΞΥΤΟΝΟ.
- Thomaidis, L., Mavroeidi, N., Richardson, C., Choleva, A., Damianos, G., Bolias, K., & Tsolia, M. (2020). Autism Spectrum Disorders in Greece: Nationwide Prevalence in 10–11 Year-Old Children and Regional Disparities. *Journal of Clinical Medicine*, 9(7). DOI: [10.3390/jcm9072163](https://doi.org/10.3390/jcm9072163)
- Topcu, S., Betül, U., Oner, O., Orhon, F.S., Başkan, S. (2018). Comparison of tidos with m-chat for screening autism spectrum disorder January 2018 *Psychiatry and Clinical Psychopharmacology* 28(1):1-7
DOI: [10.1080/24750573.2017.1422682](https://doi.org/10.1080/24750573.2017.1422682)
- Volkmar, E. & Pauls, D. (2003). Autism. *Lancet*, 362(9390):1133-41.
DOI: [10.1016/S0140-6736\(03\)14471-6](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(03)14471-6)
- Volkmar, F., Paul, R., Klin, A. & Cohen, D. (2005). *Handbook of autism and pervasive developmental disorders*. 3rd ed. New Jersey: Wiley.
- Werling, D.M., & Geschwind, D.H. (2013). Sex differences in autism spectrum disorders. *Curr Opin Neurol*, 26(2):146-53.
DOI: [10.1097/WCO.0b013e32835ee548](https://doi.org/10.1097/WCO.0b013e32835ee548)
- Wikispaces, 2010. Ανακτήθηκε στις 20 Ιουνίου 2021 από <http://assessmentscales.wikispaces.com/CARS-2>
- Wing, L. (1993). *Διαταραχές του φάσματος του Αυτισμού – Οι αναπηρίες των αυτιστικών παιδιών*. Μετάφραση: Σ. Μαυροπούλου-Β. Παπαγεωργίου, Αθήνα: Εκδόσεις Ε.Ε.Π.Α.Α.
- Wing, L. (1993). The Definition and Prevalence of Autism: A Review. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 2(2), 61-74. DOI: [10.1007/BF02098832](https://doi.org/10.1007/BF02098832)
- Wing, L., Leekam, S.R., Libby, S.J., Gould, J., & Larcombe, M. (2002). The Diagnostic Interview for Social and Communication Disorders: background, inter-rater reliability and clinical use. *J Child Psychol Psychiatry*, 43(3):307-25.
DOI: [10.1111/1469-7610.00023](https://doi.org/10.1111/1469-7610.00023)
- Zander, E., Willfors, C., Berggren, S., Coco, C., Holm, A., Jifält, I., et al. (2017). The Interrater Reliability of the Autism Diagnostic Interview-Revised (ADI-R)

.in Clinical Settings. *Psychopathology*, 50(3):219-227.
DOI: [10.1159/000474949](https://doi.org/10.1159/000474949)

Zhou, B., Xu, Q., Li, H., Zhang, Y., Wang, Y., Rogers, S. J., & Xu, X. (2018). Effects of parent-implemented early start denver model intervention on chinese toddlers with autism spectrum disorder: A non-randomized controlled trial. *Autism Research*, 11(4):654-666.

Zwaigenbaum, L., Bauman, M.L., Stone, W.L., Yirmiya, N., Estes, A., Hansen, R.L., et al., (2015). Early Identification of Autism Spectrum Disorder: Recommendations for Practice and Research. *Pediatrics*.
DOI: [10.1542/peds.2014-3667C](https://doi.org/10.1542/peds.2014-3667C)

Zwaigenbaum, L., Bryson, S.E., Brian, J., Smith, I.M., Lori Sacrey, L., Armstrong, V., et al. (2021). Assessment of Autism Symptoms From 6 to 18 Months of Age Using the Autism Observation Scale for Infants in a Prospective High-Risk Cohort. *Child Development*, 92(3):1187–1198. DOI: [10.1111/cdev.13485](https://doi.org/10.1111/cdev.13485)